

אורות ישראל
מכללה אקדמית לחינוך
מייסודן של מכללות
מורשת יעקב ואורות ישראל

מאורות

עיונים בסידור התפילה ובפרשת השבוע

גיליון נ"ב

תשע"א

חומר 366

הבכור, המעשר והפסח

זה נאכל על ידי המביא עצמו ולא על ידי הכוהנים, לבטא כי זו קדושה בעולם המעשה, בעולם הריבוי.

קרבת הפסח מוסיף נדבך נוסף. קרבן הפסח הוא לא רק קרבן יחיד, אלא יש בו גם מסממני קרבנות הציבור, יש קבוצה המנויה עליו, וגם בשבת מקריבים אותו כדוגמת קרבנות ציבור. קרבן הפסח בא לסמל את עם ישראל המורכב מיחידים, ומנגד הוא עם אחד כללי, שאין הפרטים בו מובדלים האחד מן השני. יש קשר פנימי ועמוק ביניהם עד כדי כך שניתן לומר כי עם ישראל זו נשמה אחת המתפרטת לחלקים שונים, שכולם אגודים באגודה אחת. לכן קרבן הפסח נצלה כולו ואין לשבור בו עצם, להורות על שלמותו הכללית.

ההגנה של עם ישראל במצרים הייתה בדם הפסח שהתערבב עם דם המילה, כי שניהם מסמלים את הבחירה האלוקית בעם להוציא לו גוי עובד עבודה זרה מקרב גוי. גם כאן אנו למדים על הקשר המיוחד של העם עם אלוהיו, קשר כללי, לאומי. זו המדרגה הנוספת של הקרבה שיוצר לנו הקרבן. קרבן זה לא נאכל על ידי אדם פרטי אלא למנויו, לבני המשפחה, לבטא את הכלליות של הקודש הלאומי.

נמצאנו למדים כי קרבנות אלו אינם קרבנות כפרה על חטאים, אלא קרבנות לגילוי ולחיזוק הקשר בין האדם לאלוהיו; בין העם לבורא עולם. לכן אין בהם סמיכה כי אין צורך להתוודות על הקרב; אין בהם נסכי יין שהוא הגורם להביא את החטא האנושי על האדם; אין העור ניתן לכוהנים אלא לאדם, כי קדושת הקרבן מתפשטת על עולם החול, על האדם; אין אפשרות להמיר אותם בקרבן אחר, כי את הקשר הזה אי אפשר להחליף. זהו קשר בלתי מותנה. לכן אלו קרבנות שלמים נאכלים, לבטא את התפשטות הקודש אל המציאות.

קדשים קלים אלו הנאכלים בכל העיר, אין הכוונה שאינם חשובים, אלא הם מהווים כלי ביטוי להתפשטות הקדושה האלוקית: על האדם – בבחינת בכור; על הממון – בבחינת מעשר; על העם – בבחינת הפסח; על הזמן – בחג הפסח; ועל המקום – בהתפשטות הקדושה באכילת הקרבנות בכל העיר כולה.

יהי רצון שנוכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים, מקרבנות של קדשי קדשים, ובמיוחד מקדושתם של קדשים קלים, בציפייה להתפשטות הקדושה העליונה בעולם, בקריאה גדולה של "יהיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

הרב חיים רטיג

ראש ישיבת ההסדר בינות ברעננה

הבכור והמעשר והפסח, קודשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה. ודמן טעון מתנה אחת, ובלבד שייתן כנגד היסוד. ושינה באכילתו: הבכור נאכל לכוהנים, והמעשר לכל אדם; ונאכלין בכל העיר בכל מאכל, לשני ימים ולילה אחד. והפסח אינו נאכל אלא בלילה, ואינו נאכל אלא עד חצות; ואינו נאכל אלא למנויו, ואינו נאכל אלא צלי (זבחים ה, ח).

הבכור, המעשר והפסח הם קדשים קלים. סוג זה של קדשים הוא במדרגה הנמוכה יותר של הקרבנות. הם נשחטים בכל מקום בעזרה, זמן האכילה שלהם הוא שני ימים ולילה (חוץ מקרבן נזיר שהוא יום ולילה וקרבת פסח שנאכל עד חצות), הם נאכלים בכל העיר ירושלים ועור הבהמה לבעליה ולא לכוהנים.

יש להם גם מספר הלכות המבדילות אותם משאר קרבנות היחיד. ראשית, בניגוד לרוב קרבנות היחיד, שבהם הבעלים סומך את ידיו על ראש הקרבן לפני שחיטתו, במעשר בהמה אין סמיכה. שנית, מאחר שאין מדובר בקרבן נדבה אין צורך להוסיף לו נסכים. ייחוד נוסף של מעשר בהמה הוא בצורה שבה דמו נשפך על המזבח. הדם ניתן בפעם אחת בלבד, בחלקו התחתון של המזבח, על הקיר שמעל ליסוד המזבח.

בקרבנות אלו יש מכנה רעיוני משותף. נסביר את המיוחדות של כל קרבן מהקרבנות שמנינו ונעסוק במכנה המשותף ביניהם.

הבכור ניתן לישראל בעקבות הבחירה שנעשתה על ידי ה' במצרים: מצד אחד "והכיתי כל בכור בארץ מצרים" ומצד שני בכורות ישראל ניצלו בזכות הקרבן. בביכורים באה לידי ביטוי הבחירה האלוקית שאינה תלויה בהתנהגות העם. זו הבחירה העליונה ממקום שבו אין סיבתיות, כקשר של אב לבנו. בכור השה מסמל את עם ישראל ופטר חמור מסמל את עולם החומר המצרי, שאם לא נתקן אותו על ידי פדיון עלינו לערפו.

בבכור הבהמה מתגלה הראשוניות בעדר. הראשון הוא קודש לה' ונאכל על ידי הכוהנים, כי הבכורה היא הבסיס והמבוע של הקודש המתפשט אל עולם החול. קדושה טבעית וראשונית זו הייתה גם אצל בכורי ישראל וניטלה מהם בעקבות חטא העגל. הבכור הוא הסמל לקדושה הטבעית הראשונית.

במעשר בהמה, כל עשירי בעדר הוא קודש לה' כי הרכוש של האדם, המקבל ביטוי בעדרו, מקבל את השפע שלו מה'. אין ממונו של אדם שלו. הכול מתנה מאת ה'.

בעוד שהבכור הוא לכוהנים כי הוא הראשון, מעשר הבהמה הוא העשירי המסיים את ממונו של האדם, בחינת פרט וכלל. למספר עשר יש משמעות, שהוא למעשה אחד ואפס, לומר לנו כי בנסתר יש בריבוי התאחדות אל ה'. לכן גם הוא קודש לה', כי המעשר מהווה את ההתפשטות הגשמית אל העולם. לכן קרבן

ניצבים היום

יהושע בן לוי ואמר אליהו הנביא שהמשיח שיקר לו. שאר אותו אליהו הנביא מהיכן הסיק זאת? וענה: המשיח אמר שיבוא היום ולא הגיע. אמר לו אליהו: כשאמר לך המשיח "היום" התכוון "היום" אם בקולו תשמעו".

אם כן, המלה "היום" מובנת בשתי דרכים: האחת תיאור זמן ממשי – כפי שהבין רבי יהושע בן לוי, והשנייה תיאור זמן רעיוני – כפי שהתכוון המשיח. יש פרשנים שנטו לפרש את ה"היום" בממד של זמן מסוים, בעוד שאחרים פירשוהו בממד הרעיוני המוסרי.

רבי נחמן מברסלב נותן פירוש מיוחד לסיפור: המשיח ביקש לרמוז לרבי יהושע בן לוי את הדרך הנכונה שבה ילך האדם. בכל פעם שאדם בא לעבוד את ה' לא ישים לנגד עיניו את כל חייו, שמא יסיתנו היצר הרע ויגיד לו "יארכו הימים ואבד כל חזון" – כיצד אצליח לשמור תרי"ג מצוות כל חי? ודאי אכשל מתישהו, ולכן עדיף לי להתייחס מראש. אומרת לנו התורה "היום אם בקולו תשמעו" – אדם צריך לחשוב שכל עבודתו בעולם מצטמצמת ליום אחד בלבד, ליום הנוכחי, והוא צריך להחזיק מעמד רק היום. אם יאמץ דרך זו גם יצליח, שהרי כך כתוב: "ר' לוי אמר אילו היו ישראל עושין תשובה אפי' יום אחד מיד הם נגאלין [...] היום אם בקולו תשמעו".

על פי פירוש זה, משה רבנו אומר לעם שכשם שאתם ניצבים היום, כך בכל יום ויום עליכם להתקדם בעבודת ה'. עינינו רואות כיצד הקב"ה רומז לנו איך להתקדם בעבודת ה' ומהי הדרך אשר ילכו בה למען לא יחטאו. כל אחד כפי כישוריו ותפקידו. כל הנשאר לנו לעשות זה ללמוד מכל מלמדנו, להבין את הרמזים הנשלחים לעברנו, לשאת תפילה שנוכח גם לעמוד במשימה המוטלת על כל אחד ואחד, ושנוכח לברכות מאת ה'.

אליהו גרוס

אברך בישיבת ההסדר בינות ברעננה

פרשתנו פותחת בפסוק: "אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל" (דברים כט, ט).

משה רואה צורך לעודד את עם ישראל ולחזקם. הקללות רלוונטיות לכל הדורות ולא רק לדור המדבר, לכן גם הנחמה נצחית ורלוונטית לכל הדורות. אם כן, מה היא פירושה של המילה "היום" שבדרך כלל משמעותה היא "כעת"?

פרשני הפשט מסבירים שהמלה "היום" באה ללמד על תיאור הזמן הפיזי של מעמד הנחמה. רש"י לומד ש"היום" כוונתו יום מותו של משה רבנו. עדיין ניתן ליישב בין המעמד הנצחי ובין המילה "היום".

בספרי, דורשים את המילה "היום" במשמעות של התחדשות: "היום – יהיו חביבים עליך היום, כאילו היום קבלתם אותם מהר סיני, יהו רגילים בפיכם כאילו היום שמעתם אותם". בעל ה"שפת אמת" לומד שכאשר אדם מתחדש בבחינת "היום", אזי הוא מסוגל להתייבב לפני ה' בתפילה מחודשת. כך מילת "היום" מלמדת אותנו שהדרך לחזרה בתשובה, הדרך אל הנחמה, היא עזיבת החטא.

האדמו"ר הזקן מסביר, ש"היום" כוונתו לראש השנה, ככתוב: "ויהי היום ויבאו בני האלהים להתייבב" (איוב א, ו), ומתרגם התרגום: "והוה ביומא דדינא בריש שתאי". ראש השנה הוא הזמן שבו אנו שואבים כוחות לכל ימות השנה, כמו שכתוב בספרים ש"תשרי" אותיות "רשית", "מרשית השנה ועד אחרית השנה". "רשית" כתיב, חסר אלי"ף, ללמד על חודש תשרי שמשפיע לכל חודשי השנה עד סוף השנה. וכן בראש השנה, משפיע קבלת עול מלכות שמים על כל השנה. משה רבנו ללמד אותנו שכאשר אדם ניצב בראש השנה, ביום הדין, יש לדבר השפעה לכל ימות השנה.

בגמרא מסופר על רבי יהושע בן לוי שהלך לשאול את מלך המשיח מתי הוא מגיע, וענה לו המשיח: היום! חזר רבי

הנני שלחני

צביקה עופר

תרצ"ב-תשכ"ט (1932-1968)

בועז פולצ'ק

נולד בפתח תקווה ולמד בבית הספר החקלאי בנהלל. כשפרצה מלחמת השחרור והוא בן שש עשרה בלבד, התגייס לפלמ"ח והשתתף במבצעי "דני" ו"יואב" במסגרת חטיבת יפתח. לאחר הקמת המדינה עבד בחברת "מקורות", אולם בגבור המתח הביטחוני בשנת 1956 חזר לצה"ל לאחר שעבר קורס קצינים במילואים.

צביקה השתתף ברוב פעולות התגמול של הצנחנים ושם נתגלה כלוחם לבלי חת. השתתף גם במבצע סיני בקרב המיתלה ואיבד אצבע. הוא לא היה מבין שואפי הדרגות אלא לוחם וסייר. בשנת 1962 קיבל את עיטור הגבורה על התושבייה ועל האומץ שגילה בפעולת נוקיב שעל שפת הכינרת, בעת ששימש מפקד סיירת גולני. בעת ההסתערות התגלה הכוח והיה צורך לאלתר תכנית חדשה לכיבוש המוצב. צביקה פיקד על הכוחות בשטח, הסתער תחת אש ואף חילץ פצועים לבדו.

בפרוץ מלחמת ששת הימים היה צביקה מפקד כוח בחטיבת ירושלים, הכוח אשר כבש את בית לחם ואת חברון, ונתמנה להיות מושלה הצבאי הראשון של חברון. בעקבות הצלחתו נשלח צביקה להיות מושלה הצבאי של שכם. כלפי אזרחיה של העיר הזאת נהג בדרך של אגרוף בכפפה של משי. הוא דאג לבניית מרפאות ובתי ספר ולשיקום העיר, אך נהג בנוקשות כלפי כל הפרת סדר.

לאחר מכן קיבל את הפיקוד על סיירת "חרוב" שהוקמה כדי להילחם בחדירות המתבלים בבקעת הירדן. ביום כ"ט בכסלו תשכ"ט (1968) הגיע צביקה לוואדי קלט במהלך מרדף אחרי כנופיית מחבלים שפניה היו מועדות לירושלים. במרדף זה צעד כדרכו תמיד בראש טור של חיילים שהעפיל אל מצוקי ואדי קלט, ואז נורה ונהרג. הוא הניח אחריו אישה וארבעה ילדים – בן ושלוש בנות, שהצעירה שבהן הייתה כבת שנתיים. שבועיים לפני שנפל הגיע לביתו לחופשה והקדיש את זמנו לחרישת האדמה בין עצי הפרי בחצר ביתו. על שמו מחנה עופר וכלא עופר שליד רמאללה.

לעיון נוסף

- אתר משרד הביטחון (יזכור): <http://www.izkor.gov.il/HalalKorot.aspx?id=46702>
- סרט באתר מאקו: <http://www.mako.co.il/ambatia-content/tobeblessed/Video-6da3fa66ac7c811004.htm>